

Naturvårdsenheten
Lars Sjögren
031-605231

Naturvårdsverket
Att Elin Agerberg (e-post)

Redovisning av arbetet med åtgärdsprogram för bevarande av alkonblåvinge och klockgentiana 2013-2017

Genomförda åtgärder enligt programmets åtgärdstabell

Nedan följer en kortfattad redovisning med kommentarer av de åtgärder som genomförts under programperioden. Under programperioden har arbetet inom åtgärdsprogrammet, enligt anvisningar från Naturvårdsverket, prioriterats till insatser för alkonblåvinge. Åtgärder för klockgentiana på lokaler utan känd förekomst av blåvingen har utförts i Kronobergs län. Dessa åtgärder har till största delen genomförts inom ramen för förvaltningen av skyddade områden. Eftersom åtgärderna berör åtgärdsprogrammet redovisas kostnaderna i denna sammanställning.

Information

Kontakter och information till berörda markägare och kommuner

I Västra Götaland har information till berörda markägare prioriterats till områden där aktiva skötselinsatser genomförts eller planerats. I Skåne ligger de kvarvarande lokalerna inom skyddade områden och information finns i dokument som styr skötseln av dessa. På Revingefältet sker löpande dialog med Fortifikationsverket och brukarna samt med kommunen. I Halland har möte skett med Forsvarsmakten om lokaler på skjutfält.

Inventering och övervakning

Övervakning av lokaler med alkonblåvinge

I Västra Götalands län har övervakning i huvudsak utförts av lokaler där åtgärder genomförts resp. planerats. Därutöver har lokaler i Göteborgs kommun övervakats av Göteborgs stad. I Halland övervakades arten på tre lokaler 2017.

Återinventering av lokaler som bedöms ha potential för alkonblåvinge

I Västra Götalands län upptäcktes en ny lokal för arten 2014. Klockgentianan var tidigare känd från lokalen men fjärilen har inte noterats tidigare. Lokalen inventerades 2015.

Områdesskydd

Säkerställande (naturvårdsavtal, biotopskydd, naturreservat) av lokaler med alkonblåvinge som inte omfattas av miljöstöd

Säkerställande pågår av två aktuella och en äldre lokal i Västra Götalands län. I Hallands län inleddes reservatsbildning vid Lassagårdsberg / Ugglarp under förra programperioden men säkerställandet har inte kunnat slutföras.

Biotopvård och restaurering

Slyröjning i reservat för att gynna alkonblåvinge enligt skötselplanerna

Har utförts på skyddade lokaler i Västra Götalands län där detta bedömts nödvändigt. I Skåne finns en ny skötselplan för Hunneröd som tar hänsyn till alkonblåvingen. Revingefältet är Natura 2000 och bevarandeplanen ska revideras.

Naturvårdsbränning på tidigare brandfält

I Västra Götalands län prioriterades bränning till de utpekade trakterna Vättlefjäll och Maderna. I Vättlefjäll planerades bränning på en lokal. Åtgärden kunde dock inte genomföras p g a att kostnaderna enligt det inkomna anbudet blev alltför hög. En naturvårdsbränning av en annan lokal i Vättlefjäll kommer enligt planerna att genomföras av Göteborgs stad våren 2018.

I Hallands län har samtliga tre kända lokaler bränts under programperioden. På Ringenäs skjutfält (N2000) utförs bränning och grovslåtter av militären.

Uppföljning

Utvärdering av genomförda skötselinsatser

I Västra Götalands län har uppföljning genomförts av de lokaler där artinriktade skötselinsatser genomförts. Detta avser betade lokaler med särskilt anpassad betesregim. I Halland har samtliga lokaler följts upp 2017. Därutöver har den flytt av ägg från Ringenäs till Öppinge följts upp. I Skåne bedöms populationen på Hunneröds mossen vara stabil och på Revinge skjutfält har det inte bedömts aktuellt att göra uppföljning.

Ej genomförda åtgärder enligt programmets åtgärdstabell

Eftersök av alkonblåvinge

Åtgärden har inte genomförts i något berört län.

Övriga genomförda åtgärder

Flytt av plantor med ägg

I Halland genomfördes flytt av 7 gentianaplantor med ägg från Ringenäs skjutfält till den tidigare lokalen vid Öppinge. 2016 upptäcktes en hona. Innan dess var blåvingen inte noterad på lokalen sedan 2002.

Inventering av myror

Vid Vaselund på Revinge skjutfält har fjärilen inte syns till sen 2009. Området har haft sent betespåsläpp i 10 år för att gynna klockgentianan och alkonblåvingen, men ändå så gick antalet individ sakta nedåt. En större översvämning gjorde att man misstänkte att myrorna försvunnit från den blååteldominerade fuktäng där arten förekommer. 2017 genomfördes därför en inventering av myror i både Hunneröds mosse och Vaselund för att se om myrorna fanns runt klockgentianorna. Resultaten visade att det inte var någon brist på myror på någon av lokalerna (rapport kommer att publiceras av Länsstyrelsen i Skåne).

Bränningsplanering

I Västra Götalands län anordnade Göteborgs stad tillsammans med Länsstyrelsen en fältdag med inbjudna bränningsentreprenörer och Räddningstjänsten för att diskutera möjligheterna att genomföra bränning av två lokaler i Västra Götalands län.

Kostnader

Under perioden 2013 – 2017 har ca 220 000 kr nyttjats för genomförande av åtgärdsprogrammet. Vissa kostnader återstår att redovisa för 2017.

Kunskapsuppbyggnad	40 000
Populationsförstärkande åtgärder	11 000
Skötsel och biotopvård	113 000
Uppföljning av åtgärder	54 000

Ytterligare ca 195 000 kr har omfattat åtgärder i skyddade områden som finansierats med länsstyrelsernas medel för skötsel av naturreservat resp. LIFE. Av dessa kostnader avser ca 75 000 kr åtgärder för att gynna klockgentianan i Kronobergs län.

Resultat av genomförda åtgärder och populationsutveckling

ALKONBLÅVINGE

Populationsutveckling

Sammantaget är det svårt att bedöma artens populationsutveckling i landet eftersom det saknas data från huvuddelen av de kända lokalerna. Enligt inrapportering till Artportalen är dock arten konstaterad på huvuddelen av sina tidigare kända lokaler under programperioden.

Västra Götalands län

Under den nu aktuella programperioden har uppföljning inriktats mot de områden där åtgärder genomförts alternativt planerats. Uppföljningen har gjorts enligt den metodik som finns beskriven i åtgärdsprogrammet.

Skåne län

För Hunneröds mosse har Länsstyrelsen i Skåne bedömt att förekomsten är tillräckligt stor och stabil och övervakning har därför inte prioriterats. Vid Vaselund har arten inte syns till sedan 2009. Området har haft sent betespåsläpp i 10 år för att gynna klockgentianan. 2017 återupptäcktes arten genom fynd av en hona 9/7. Uppföljning är därför planerad 2018.

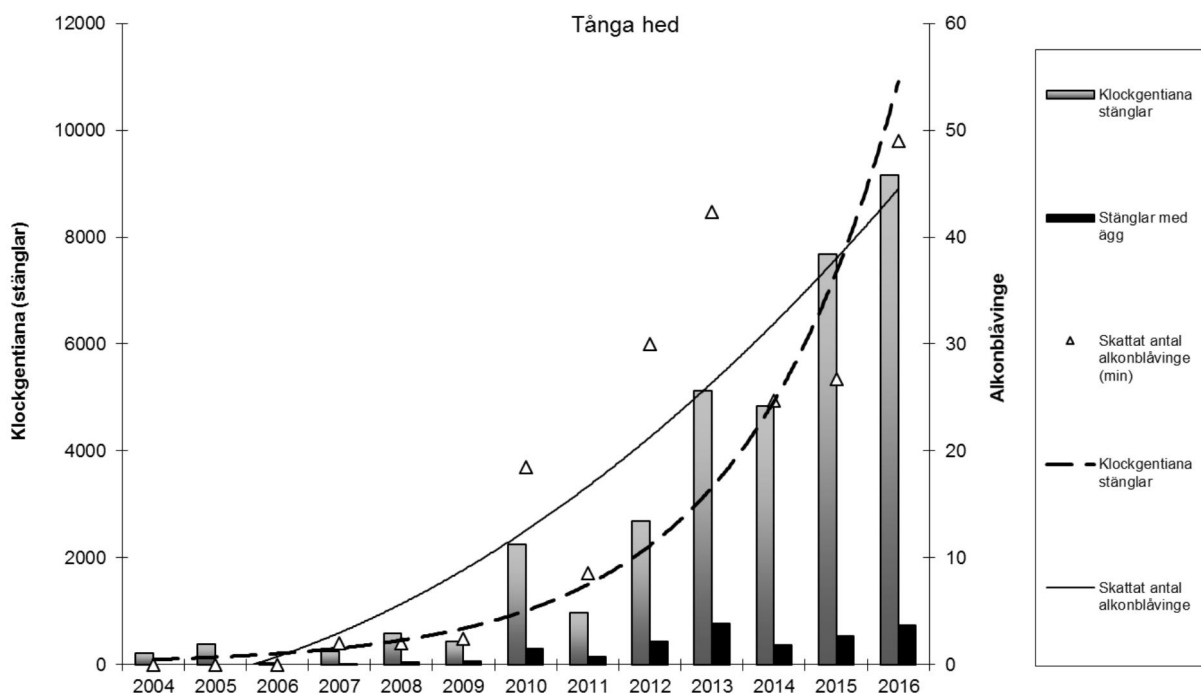
Hallands län

I länet finns tre huvudlokaler Ringenäs skjutfält, Lassagårdsberg/Ugglarpshed samt Öppinge. Lokalerna följdes upp 2017. Årets uppföljning visar höga antal för klockgentiana men lägre antal ägg än tidigare. Svårt att säga om det är en årsvariation eller en populationsutveckling.

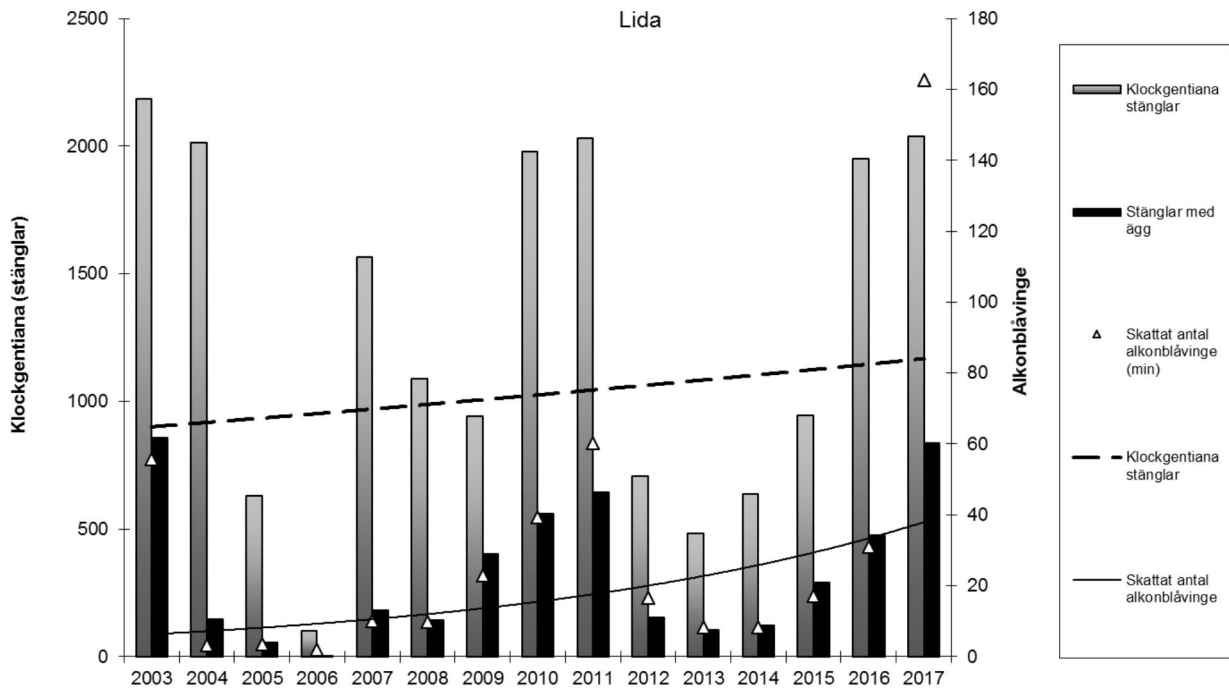
Effekter av genomförda åtgärder

Anpassad betesregim

Metoden med särskild betesregim där områden där gentianorna växer stängslas ifrån och inte betas under blomningsperioden har sedan länge tillämpats vid Vaselund i Skåne och på Tånga hed i Västra Götaland. Under programperioden infördes detta även på lokalen vid Lida i Västra Götaland. Uppföljning visar att detta är en metod med mycket positivt utfall. På Tånga hed visar uppföljningen att populationen av alkonblåvinge ökat från 2 till 49 sedan arten återfanns 2007. Antalet stänglar av klockgentiana ökade samtidigt från 215 när inventeringen inleddes 2004 till 9159 år 2016.

Även vid Lida har populationen ökat kraftigt sedan denna betesdrift inleddes 2013. Lokalen vid Lida betades permanent med nötkreatur t o m 2006. Betesdriften upphörde därefter och området var sedan ohävdad 2007-2012. 2013 återupptogs betesdriften med anpassad regim.

KLOCKGENTIANA

Det är idag svårt att bedöma utvecklingen för klockgentiana generellt i landet. I artportalen finns många fynduppgifter, inte minst har många lokaler återbesökts inom floraväxteriet. Det saknas dock uppgifter från ett stort antal av de lokaler som inventerades under åtgärdsprogrammets inledande år.

Under programperioden har åtgärder för att specifikt gynna arten prioriterats ner av samtliga länsstyrelser och endast genomförts på ett fåtal lokaler. Åtgärderna har utförts som en del i förvaltningen av skyddade områden. Utvärderingen har i enstaka fall skett inom ÅGP. De insatser som utförts för att förbättra förutsättningarna för alkonblåvingen har dock haft positiva effekter på klockgentianan.

Förslag till fortsatt arbete

Åtgärdsprogrammet bör förlängas i ytterligare minst fem år. Denna tid framstår som ett minimum för att nå målsättningarna. Huvuddelen av de åtgärder som redovisas i åtgärdsprogrammet bör också kvarstå.

Alkonblåvinge

Under den kommande programperioden bör arbetet med att förbättra situationen för alkonblåvingen bedrivas med hög prioritet. Erfarenheter från det arbete som hittills genomförts inom ramen för åtgärdsprogrammet visar att åtgärder relativt snabbt kan få effekt på populationsstorleken. Biotopvård och restaurering genom slyröjning, bränning eller anpassad betesdrift bör därför genomföras på så många som möjligt av artens kvarvarande lokaler under kommande period.

I Västra Götalands län återfinns flera av de kvarvarande lokalerna på äldre brandfält i skogsmark. Att genomföra bränningar på dessa lokaler är en angelägen åtgärd. Det finns dock stor osäkerhet kring de praktiska frågorna inför genomförandet. Arbetet har därför varit svårt att upphandla och kostnaderna svåra att uppskatta. För att komma vidare bör en detaljerad bränningsplan tas fram som redovisar förutsättningarna och de praktiska åtgärder som krävs för att säkert kunna genomföra en bränning på respektive lokal.

De försök som genomförts i Hallands län med återintroduktion av arten tyder på att detta kan vara en framgångsrik åtgärd. Resultaten bör dock följas upp de närmsta åren och erfarenheterna sammanställas innan liknande åtgärder genomförs på ytterligare lokaler.

Alla åtgärder som genomförs inom programmet bör följas upp. Därutöver bör även samtliga övriga kända lokaler följas upp under periodens inledning och slut. All uppföljning bör ske med den metodik som redovisats i åtgärdsprogrammet.

Klockgentiana

Under den kommande programperioden bör sammanställning och utvärdering av artens nuvarande status prioriteras. De data som samlats in via floraväkteriet och övriga fynd i artportalen sammanställs och analyseras länsvis. Utifrån detta kan behovet av kompletterande inventeringar och åtgärder bedömas. Uppföljning bör ske av alla lokaler som bedöms hysa förutsättningar för alkonblåvinge och lokaler där skötselinsatser genomförs. Kompletterande inventeringar av lokaler som inte besökts under den senaste programperioden skulle kunna ske genom återbesök på ett antal slumpvis utvalda lokaler. All uppföljning av arten bör ske i samverkan med floraväkteriet.

Om åtgärder för arten ska prioriteras kommande år bör dessa i första hand riktas mot lokaler där arten minskat, fr a de större lokalerna. Lokaler som hävdas med bete känns också angelägna. Data från Västra Götalands län visar att det går relativt snabbt att genom ändring av betesregimen få populationen att öka kraftigt även inom mycket begränsade ytor.

Lars Sjögren

Bilagor:

Bilaga 1 Sammanställning av kostnader för programperioden 2013 - 2017

Bilaga 2 Reviderad åtgärdstabell till åtgärdsprogram för alkonblåvinge 2018 -
2022

Kopia (e-post):

Kristin Norkvist, Länsstyrelsen i Jönköping

Per Ekerholm, Länsstyrelsen i Kronoberg

Gabrielle Rosquist, Länsstyrelsen i Skåne

Lena Alness, Länsstyrelsen i Halland

Sven-Åke Berglind, Länsstyrelsen i Värmland

Bilaga 1 Sammanställning av kostnader för programperioden 2013–2017

Åtgärd – alkonblåvinge	Art	Kostnad (kr)	ÅGP(kr)	Annan finansiär (kr)
Information – möten, information till berörda markägare, organisationer	Alkonblåvinge	434	434	
Kunskapsuppbyggnad – inventering av myror på lokaler i Skåne, ny skötselplan för Ringenäs	Alkonblåvinge	90 000	40 000	50 000
Populationsförstärkande åtgärder – flytt av plantor i Hallands län	Alkonblåvinge	6 637	6 637	
Skötsel och biotopvård för alkonblåvinge – bränning av befintliga lokaler, stängseluppsättning mm	Alkonblåvinge	180 688	113 183	67 505
Uppföljning av åtgärder	Alkonblåvinge	57 258	57 258	
Annan åtgärd – grävning	Alkonblåvinge	1 902		1 902
Skötsel och biotopvård – putsning, fräsning och röjning i skyddade områden	Klockgentiana	75 090		75 090
Uppföljning av åtgärder	Klockgentiana	1 231	1 231	
S:a		406 603	218 743	194 497

Bilaga 2 Reviderad åtgärdstabell till åtgärdsprogram för alkonblåvinge och klockgentiana 2018–2022

Åtgärd	Art	Län	Område/Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad	Prioritet	Genomförs senast
Information och kontakter med berörda markägare, djurhållare och ansvariga för aktuella skjutfält	Alkonblåvinge	M, N, O	Samtliga lokaler med alkonblåvinge	Lst	NV-ÅGP	Inom koordinering	1	Löpande
Säkerställande av lokaler med alkonblåvinge som inte omfattas av miljöstöd eller skötselavtal	Alkonblåvinge	N, O	Aktuella lokaler	Lst	Lst förvaltningsanslag		1	2022
Bränning, slyröjning, bete i reservat för att gynna alkonblåvinge enligt skötselplanerna	Alkonblåvinge	M, N, O	Aktuella lokaler	Lst	NV-Skötsel		1	Löpande
Framtagande av detaljerad bränningsplan för lokaler i skogsmark	Alkonblåvinge	O	Vättlefjäll, Delsjön, Maderna, Högaråsossen, +ev ytterligare områden	Lst	NV-ÅGP	50 000	1	2018
Brandfält i skogsmark istandsättes enligt bränningsplanen	Alkonblåvinge	O	Aktuella områden	Lst	NV-Skötsel		1	2019
Skötsel (bränning, slyröjning, anpassning av betesdriften) av oskyddade lokaler	Alkonblåvinge	N	Berörda lokaler	Lst	NV-ÅGP	100 000	1	2020
Skötsel (bränning, slyröjning, anpassning av betesdriften) av oskyddade lokaler	Alkonblåvinge	O	Berörda lokaler	Lst	NV-ÅGP	100 000	1	2020
Övervakning av lokaler med alkonblåvinge	Alkonblåvinge	M, N, O	Samtliga lokaler	Lst	NV-ÅGP	75 000/år Tot 150 000	1	2019, 2022
Uppföljning och utvärdering av genomfört utplanteringsförsök	Alkonblåvinge	N	Öppinge	Lst	NV-ÅGP	40 000	1	2020
Eftersök av alkonblåvinge	Alkonblåvinge	O	Borås fjällar	Lst	NV-ÅGP	40 000	3	2022
Eftersök av alkonblåvinge	Alkonblåvinge	N	Ölmevalla-området	Lst	NV-ÅGP	30 000	3	2022
Eftersök av alkonblåvinge	Alkonblåvinge	N	Mellersta Halland	Lst	NV-ÅGP	30 000	2	2022
Återinventering av lokaler med klockgentiana som bedöms ha potential för alkonblåvinge	Klockgentiana	M, N, O (F,G,S)	Aktuella lokaler	Lst	NV-ÅGP	60 000	2	2022
Utvärdering av genomförda skötselinsatser	Klockgentiana	M, N, O	Samtliga lokaler	Lst	NV-ÅGP	100 000	1	Löpande

Sammanställning av data för klockgentiana och bedömning av behov framtida inventeringar och åtgärder	Klockgentiana	F, G, M, N, O, S	Samtliga lokaler	Lst i samverkan med floraväktarna	NV-ÅGP	Inom koordinering	1	2018
Kompletterande inventeringar av klockgentiana	Klockgentiana	F, G, M, N, O, S	Utvalda lokaler	Lst	NV-ÅGP	100 000	2	2020
Åtgärder som bränning, röjning, markstörning och kompletterande stängsling av prioriterade klockgentianalokaler	Klockgentiana	F, G, M, N, O, S	Prioriterade lokaler	Lst	NV-ÅGP NV-Skötsel	300 000	2	2022
Total uppskattad kostnad						1 100 000		